

**Ortak Kader Coğrafyası: Asyafrika. Çizgisiz Defter. Akif Emre.
Büyüyen Ay Ywayınları, 2019, 264 s. ISBN: 6059268295**

BEYZA ARSLAN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Lisans Öğrencisi
Kırşehir, Türkiye

Ahi Evran University of Kırşehir, Faculty of Divinity, Undergraduate Student
Kırşehir, Türkiye

Türü: Kitap Değerlendirmesi

ORCID 0009-0009-5716-5299

arslan.beyza@ogr.ahievran.edu.tr

Geliş Tarihi: 19 Ocak 2026 | Yayın Tarihi: 30 Nisan 2026

Özet

Âkif Emre'nin *Çizgisiz Defter* adlı eseri, onun İslam coğrafyasına yaptığı seyahatlerin neticesindeki gözlemlerini ve ulaştığı sonuçları içeren bir kitaptır. Çalışmamıza konu edindiğimiz "Asyafrika" bölümü de bu seyahatlerden oluşmaktadır. Âkif Emre bu başlık altında, Asya-Afrika coğrafyalarındaki Müslüman toplumların tarihsel serüvenini, sömürgecilğe maruz kalması ve modern dünyada Müslüman kimliğini koruma mücadelesini derinlikli bir şekilde ele almıştır. Akif Emre, bu bölgeleri yalnızca bir coğrafya olarak değil, tarih, medeniyet, kültür ve kimlik konularını ve bunların birbirleri ile olan ilişkilerini bizlere sunar. Kitabında İslam coğrafyalarını parçalayan küresel güçlere, kimlik krizlerine ve modernleşmenin dayattığı dönüşümlere eleştirel bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Âkif Emre, Çizgisiz Defter, İslam Coğrafyaları, Asya-Afrika, Modernleşme, Medeniyet

Abstract

Âkif Emre's work, *The Unlined Notebook*, is a book comprising observations and conclusions drawn from his travels across the Islamic geography. The 'Asyafrika' section, which forms the subject of our study, consists of these travel accounts. Under this heading, Âkif Emre thoroughly examines the historical journey of Muslim societies in the Asia-Africa regions, their subjection to colonialism, and their struggle to preserve Muslim identity in the modern world. Emre presents these regions not merely as geographical entities, but by laying out themes of history, civilization, culture, and identity, and the interrelationships between them.

In his book, he offers a critical perspective on the global powers that fragment Islamic lands, as well as on identity crises and the transformations imposed by modernization.

Keywords: Akif Emre, Unlined Notebook, Islamic Geographies, Asia-Africa, Modernization, Civilization

Giriş

Âkif Emre'nin *Çizgisiz Defter* adlı çalışması, farklı dönemlerde kaleme aldığı seyahat yazılarından oluşur. Bu yazıların ortak özelliği önemli ölçüde yaşanan gerçeklere, toplumsal olaylardan siyasal durumlara kadar çeşitli gözlem ve tespitlere dayanmasıdır.

Yazar kitabında, coğrafyalardan yola çıkarak tarih, medeniyet, kültür ve kimlik üzerine düşüncelerini ve tespitlerini ortaya koyar. Âkif Emre, İslam coğrafyaları üzerindeki izlenimlerini kaleme alırken çizgiler olmadan, sınırların parçalandığı, belli kalıplara dayalı olarak düşünmek yerine kendi zihnimizin, ruhumuzun, gözlemlerimizin keşfiyle yeniden yazılmayı bekleyen bir defter olarak okuyucularına görüşlerini sunar.

Çalışmamızda Âkif Emre'nin *Çizgisiz Defter* eserinin "Asyafrika" bölümünü değerlendireceğiz. Amacımız hem üniversite gençliği hem de Müslüman bir birey olarak yazarın sunduğu teklifleri, yapmış olduğu eleştirileri ile İslam coğrafyasını tanımak, anlamak için bir yol haritasına dönüştürmektir.

1. Osmanlı Afrikası

Âkif Emre, "Osmanlı Afrika'sı ya da Sevakin Diye Bir ada" başlıklı yazısının girişinde Sudan Devlet Başkanı Ömer el-Beşir'in Türkiye ziyareti etrafında yürütülen tartışmaları merkeze alarak Sudan'a yönelik algının yüzeyselliğini eleştirir.¹ Bu eleştiriler üzerinden Sudan'ı anlamamızın önündeki en büyük engelin tarih bilgisinden ve derinliğinden yoksun olduğumuzu vurgular.² Âkif Emre, Sudan'da bugüne kadar yaşanan krizleri, darbeleri ve yaşanmakta olan zulümlerin altında yatan asıl sebepleri anlayabilmek için farkındalık ve bilinç inşa eder.

¹ Akif Emre, *Çizgisiz Defter* (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2016), 239.

² Emre, *Çizgisiz Defter*, 239.

Yazar, Sudan'da bulunan Sevakin adası ziyaretinde karşılaştığı duruma ilişkin duyduğu üzüntüsünü gizleyemez. Orada Osmanlı'ya ait birçok yerin harap olduğunu görünce terk edilmişliğin, yenilmişliğin ve hepsinden acı olanı vefasızlığın verdiği acı ile dertlenir.³ Bu bağlamda Sevakin, Müslüman toplumların kendi miraslarına sahip çıkamadığının bir göstergesidir.

Âkif Emre "Afrika Bizim Neyimiz Olur?" başlıklı yazısında var olan kimi sorunların her ne kadar insan hakları sorunu gibi sunulsa da gerçekte bu kisveden çıkartılıp stratejik argüman hâline getirildiğini ifade eder. O, soykırımların, darbelerin, iç savaşların bu kirli mücadelenin iletişim çağında insanları sağır ve duyarsız kıldığı bir saha oyununa dönüştüğünü vurgular.⁴

Yazar, bu bölgelerde küresel güçlerin çıkar çatışmalarının olduğunu ve insan hakları söylemlerinin ise bir kılıf olarak kullanıldığını ifade eder. Ayrıca medya kanallarının da bölgede yaşananları gerçekleri çarpıtarak sunduğunu belirtir. Bu yüzden insanlar da yaşanan acılara karşı sağır, dilsiz ve duyarsız hâle gelir.

2. Modernlik ve Şehir Algısı

Âkif Emre, bir önceki yazının devamında Cezayir'in atları ve gecekonduları üzerinde durur. Oradaki insanların yoksul ve yoksun oluşunun doğurduğu sorunlardan bahsederken, batılılaşma ve modernlik karşısındaki açmazlar görmezden gelinirse ne muhalefetin çözülebileceği ne de iktidarın toplumla uzlaşabileceğini düşünür.⁵ Yazar, her ne kadar Cezayir'in gecekondularına değinmiş olsa da asıl oradaki halkın özgürlüğüne kavuşup yükseleceği günlerin umudunu hep içinde taşır.⁶

Şehirler, dinî yaşamın seyredildiği mekânlardır ve dinin ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Bu yüzden şehirlerimizi imar ederken insanın ahlakını, inancını, ruhunu ve tarihini de ihmal etmediğimiz ölçüde o şehirler gerçek anlamını bulur. Bugün şehirlerimize baktığımızda ne kadar Medine ne kadar Medine değil; o bilinçle, farkındalıkla bakmamız ge-

³ Emre, *Çizgisiz Dafter*, 240.

⁴ Haber7, "Afrika bizim neyimiz olur?" (Erişim 11 Aralık 2025).

⁵ Emre, *Çizgisiz Dafter*, 244.

⁶ Emre, *Çizgisiz Dafter*, 244.

rekmetedir. Âkif Emre Müslümanların modern dönemde karşı karşıya kaldıkları ve önemli bir sorun olan şehir meselesini ele alır. Bu durumu da Hz. Peygamber'in yaşadığı şehir olan Medine özelinde dikkatlerimize sunar. Âkif Emre'ye göre medeniyetimizin doğduğu yer Medine kentleşme sorunuyla karşı karşıyadır.⁷ Bu durum bize Müslüman toplumların şehir algısının nasıl dönüştürüldüğünün farkına varmamız gerektiğini düşündürmelidir.

3. Ortak Kader Bilinci

Âkif Emre, özellikle Müslüman coğrafyalarda yaşanan dağınıklığı, iç çatışmaları ve bunların neticesinde yurtlarından ayrılmak zorunda bırakılan, muhacir duruma düşen Müslümanların durumunu ele alır. Ona göre muhacirlik sadece hicret edenlerin değil bütün insanlığın iman bütünlüğünü taşıyan bir meseledir. “Benim Muhacirlerim” ifadesini kullanırken ortak kader bilincinin fikrini bizlere sunar.⁸

Bu başlık altında karşılaştığı bir mültecinin unutamadığı anısını bizlere şöyle aktarır:

Bir gece vakti peşimden koşarak hayatının en büyük itirafını, pişmanlıklarını, hayal kırıklıklarını anlatan Kuzey Iraklı Mültecinin iç dünyası... Saddam rejiminden kaçıp büyük hayallerle sığındığı Londra'da yüz yüze geldiği Batının ikiyüzlülüğü, kendinden olmayana, esmer tenliye, Müslümana karşı ayrımcılığından bahseder.⁹

Toplumun mültecilere karşı zaman zaman acıma, zaman zaman dışlama üzerinden kurduğu ilişkileri eleştirerek bizi daha adil, daha merhametli, daha insani bir tutuma davet eder. Bu eleştirilerinden yola çıkarak aslında toplumların muhacirlere karşı davranışlarıyla değer kazandığını veya kaybettiğini anlamaktayız.

Sonuç

Yazar, bizlere Dünya'ya Batı'nın gözüyle değil, kendi medeniyetimizin gözüyle bakabilmenin kapısını aralar. Müslüman kimliğimizle, İslam coğrafyalarının birbirinden kopuk ülkeler olmadığını, ortak bir

⁷ Emre, *Çizgisiz Dafter*, 247.

⁸ Emre, *Çizgisiz Dafter*, 252.

⁹ Emre, *Çizgisiz Dafter*, 254.

tarihî geçmişe, ortak dertlere ve geleceğe dair imkânlarımızın olduğu unutulmamalıdır. Akif Emre'nin de ifade ettiği gibi: “Önce Müslümanca idrak. Müslümanlığın bu topraklar için olduğu kadar insanlığın ufkunda umut olabilmesi, bu iddiada bulunanların Müslüman olmalarıyla değil Müslümanlığı ne denli yaşadıkları ve temsil ettikleri ile doğrudan alakalı. Müslüman olma iddiasını tek başına taşımak; bir idrak ve bilince, hayat ve ahlaka dönüşmedikçe ancak İslam'ın vakarını, itibarını harcamakla neticeleneceğini belirtmektedir.”¹⁰

Bütün bu değerlendirmeler sonucunda meselenin adı konmuştur. Kimlik ve var oluş anlamı! Sahip olduğumuz değerlerin bize kazandırdığı kimlik ile ve Müslüman kimliğimizin gerektirdiği ahlakı, idraki ve sorumluluğu yerine getirdiğimiz müddetçe hiçbir gücün ümmet olma şuurumuzu silemeyeceği, kardeş olmanın yüceliğini unutturamayacağı ve kendi değerlerimizden koparamayacağı açıktır.

KAYNAKÇA

Akif Emre. *Çizgisiz Defter*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2016.

Haber7. “Afrika bizim neyimiz olur?” (Erişim 11 Aralık 2025). <https://www.haber7.com>

YeniŞafak. “Önce Müslümanca idrak” (Erişim 13 Aralık 2025). <https://www.yenisafak.com>

¹⁰ YeniŞafak, “Önce Müslümanca idrak” (Erişim 13 Aralık 2025)